

ציוני החודש

משקנו כמערכה

שלושה ימים. אולם חוסר-הבהירות בנוגע להסדר הסופי בעניני המטבע מדיגי חוגים רחבים של בעלי הסכונות קטנים ומוליד גילויים אינפלציוניים מטרידים בשוקי הנהב ונכסי דלא ניידי.

מובחן למרותנו

כל מלחמה בימינו פירושה קודם כל התערבות המדינה בחייה המשקיים של האוכלוסייה והשלטת מרותה על התהליכים הכלכליים. התערבות מעין זו אינה באה רק לשם יעילות בהנהגת המלחמה. ביסודו של פיקוח על מחירי המזונות נעוצה ההר-גשה של שותפות בגורל ושיוון בקרבן. גם במישטר שאינו בנוי על עקרונות סוציאליסטיים משליט הפיקוח על המזונות את העקרונות של שיוון וצדק. ולו גם לתקופת המלחמה בלבד. שום מדינה רכושנית עוד לא הצליחה למנוע צבירת רווחי מלחמה בידי מעטים. גם מסי המלחמה הכבדים בבריטניה לא הפריעו לטרוסטים שונים לצבור הון. אולם מדינות רבות ובראשן בריטניה הצליחו בימי המלחמה לצמצם את הספרות ואת השוק השחור צמצום ניכר, ולקיים פיקוח יעיל על המזונות.

פיקוח על המזונות נעשה תורה שלימה שנבדקה בשתי מלחמות עולם. וקשה להבין לדילטאנטיות ודלות-המעש שנתגלו מצד אלה, אשר עליהם הוטל לקבוע נשטר פיקוח על המזונות בישור בשלושת החודשים הראשונים למלחמתנו.

ואולם אם כשלוונותינו הטכניים הראשונים בסך-סור מלהמתי השוב זה ייקפו לחשבונם של חבלי המעבר מ"אופוזיציה" לשלטון ממש, הרי אין צידוק זה קיים לגבי סכך האינטרסים המנוגדים מסביב לבעית הפיקוח על המזונות. במדינה דימוקראטית פועל ומשפיע כל חוג של בעלי אינטרסים על המנהיגים והשליטים במדינה. והנה זה כוחה וזו בחינתה של דימוקרטית אמיתית: אם בידה להעלות מתוך עבטיס האינטרסים המנוגדים של מעמדות ושכבות את האינטרס המשותף, את "טובת הכלל", ולהשליטו על כל החוגים.

אם קשה מבחן זה למדינה דימוקראטית מושרשת ובעלת מסורת. למדינתנו בהתהוותה על אהת כמה וכמה. המנגנון הממשלתי המרקיב והולך אגב התפוררותו מערבב עלינו את סדרי החיים. מרות שלטונו תלויה עדיין במידה רבה ברצון השיתוף שמגלה כל חוג כלכלי. די לנכור כי מימון שלהמתנו אינו מבוסס על מסיים, אלא על מגביות...

מראשית התהוותו נתון מנגנון הפיקוח הישובי ללחץ גובר והולך של בעלי אינטרסים שאינם נר-תעים מפני שימוש בלחץ פוליטי כדי לשמר על רוחיהם המופרזים ועל זכותם לספסר. בפני ההכרח

המערכה שלתוכה הוטלנו. נתנה את משק הישוב בכמה מיבחינים. המיבחן הראשון היה השמירה על היקף פעולתו של המשק. על אף ההתפרעות בדרכים, עורקי החיים לכל כלכלה, ואף על פי שכמה מפעלים נמצאו בחזית האש (בגבעת הרצל בתל-אביב ובבת-ים, במרכז חיפה ובמפרצה) לא נסגר אף מפעל אחד בעל חשיבות. החקלאות העברית לא צמצמה את שטחי המורע והמטע, וקצב הגידול של תוצרתה לא הואט. הבניה העברית — שהספקת הומרי הבנין שלה ממקורות ערביים הופסקה — לא נצטמקה אלא נמשכה במלוא ההיקף, ולפיקים גם בקצב מזורז.

המבחן השני שניתן בו המשק היה ההכרה להעדיף תיקון לפסי מלחמה, כל משק מלחמה פירושו ויתור על ענפי ייצור שאפשר בלעדיהם וריכוזו בתפקידים שהם חיוניים להנהלת המלחמה. ההרכב והמבנה המיורי חד של התעשייה העברית הולידו בעיות קשות. תעשיית התרכזה בעיקר בשלבים אחרונים המשמשים את הצרכן — חיוון שכיח בארצות תעשייה צעירות. ואף זו: הענפים המייצרים מיצרכים שאין חיוניותם ראשונית — כגון בת-חרושת לשוקולדה, לכמתקים, לריבה וכיו"ב — נודע להם משקל מיוחד בתעשייתנו המשמשת ציבור צרכנים בעלי תרבות גבוהה. בשיי-ווקם של מיצרכים אלה עוסק אחוז גבוה מדי של המתפרנסים בישור. צמצומם של ענפים בלתי-חיוניים אלה והשבתת פעולתם של המתווכים המטפלים בשיי-ווקם — תפקיד הכרחי הוא. אף על פי שלכאורה הוא סותר את הצו של יציבות משקית והימנעות מזעזועים כלכליים.

גם במיבחן זה עמד הישוב. במפעלים בלתי-חיוניים ניים מצטמצמת והולכת העבודה. אולם חוסר העבודה ירד במקום לעלות. כוחות העבודה ששחררו עקב הצמצום, ואלפי העולים שהגיעו בחדשים האחרונים, בקלטים והולכים: בחקלאות, בבניה, בתעשיית המתכת, ובשאר ענפים שהיונותם למלחמה ולישוב היא ראי-שונית.

המיבחן השלישי היה המשך השקעת הון בחקלאות ובתעשייה. התהליך של השקעות ההון הוא עמוד התווך של יציבות כלכלית. אחרי שעברו עלינו שלושה חדשי מלחמה אפשר לקבוע בודאות, כי ההון המקומי לא הפסיק את השקעותיו. ההון מחוץ-לארץ גם הוא זרם כמקודם. אמנם השקעות ההון הפרטי מחוץ-לארץ הואטו, אך ההון הציבורי מילא את החלל אף הגדיל את היקף ההשקעות.

המיבחן הרביעי הוא מיבחן הזעזוע הפינאנסי שזועזענו על ידי הוצאתנו מאיזור השטרלינג. בשעה שנכתבות שורות אלה קשה עדיין לספם את לקחן. הבהלה בקרב חוגים מצומצמים ארכה אך שנים-

בה הכרה מעמדית ויצרים פוליטיים-חברתיים. ועל סף המדינה מתעוררים צרכי ההיאבקות על אינטרסים כלכליים-חברתיים ממשיים מאד.

כל הגורמים האלה מולידים מגמות איתוד בקרב הציונות הכללית בארץ. גורם מיוחד במינו היא: „עליה חדשה“, שמבחינה מספרית היא הקבוצה החזקה ביותר במחנה הציוני הכללי, אך למעשה אינה אלא מפלגת דור אחד. שאין לו המשך בארץ ואין לו סיכויי תגבורת מן הגולה. עיקרה של „עליה חדשה“ סופר שיתאחד עם הכוחות המתקדמים בציונות הכללית בארץ. כנגד מגמות האיתוד חזקות עדיין מגמות הפיצול והפילוג שהציונות הכללית לא ידעה להתגבר עליהן. חוגי „האיתוד האזרחי“, אשר עמדתם בישוב נתבססה על שיירי משטר קולוניאלי שנטע אותם ברשויות המקומיות. נזכחו לדעת, כי במשטר העתיד לבוא אין קיום להשפעתם אלא באמצעותה של מפלגה פוליטית. ההיאבקות על השפעה בתוך הציונות הכללית בין „האגף הפוליטי“ המייצג את הבורגנות „החדשה“, ילידת העליות האחרונות, לבין „האגף הכלכלי“ המייצג בעיקר את הבורגנות „הותיקה“, שמשקלה המספרי וכוחה המשקי נתונים בירידה מתמדת, מעלה את האפשרות של גיבוש שתי מפלגות בורגניות, מתקדמת ושמרנית. האגף הרדיקלי-דימוקרטי של הבורגנות הארץ-ישראלית, נושא מסורת הרדיקליזם האזרחי באירופה ונשען על קיומו של ארגון פועלים ציוני כללי מגובש. עשוי לשמש מצבר לכוחות דימוקרטיים ומתקדמים בתוך הציונות הכללית, גם אם תחוקנה מאד מגמות שמרניות במחנה הבורגני העיקרי.

לקראת הסתדרות ארצית לפועלי החרושת

את הימים הקשים העוברים עלינו לא ראתה הסתדרות העוברים כעילה לדחות הגשמת ההחלטה שהחליטה ועידתה הששית בדבר הקמת איגודים ארציים בחרושת. בימות מפלגת פועלי א"י הועלתה או התביעה להפעלת ציבור הפועלים השכירים, ובנוסף של ד. בן-גוריון: „על ההסתדרות לפעול לא רק למען הפועלים, אלא גם ע"י הפועלים.“

כוונת הדברים היתה לעורר את הכוחות הגנריים וים בציבור הגדול והמגוון של העובדים השכירים למען הענינים הכלליים של ההסתדרות ולמען עניניו המיוחדים. הדרך לכך — הגברת תהליך הדמוקרטיזציה בתיי האיגוד המקצועי. ראוי להעביר במודרג סמכויות לחטיבות המאורגנות בהסתדרות הכללית, מבלי לשבור כלים בעלי-ערך ומבלי לפגוע במרות העליונה של ההסתדרות הכללית.

רעיונה של מפלגת פועלי א"י לארגן את הפועלים השכירים לפי העקרון התעשייתי ובמסגרת איגודים ארציים כבש את הלבבות בציבור הפועלים. המתנגדים ענו אמן בעל כרחם. והנה הוקמו ע"י המחלקה לאיגוד מקצועי שליד הועד הפועל ששה איגודים ארציים חדשים בענפי החרושת: מתכת, מזון, אריג, עץ, אפיה וחמרי בנין, אם לצרף לכך את האיגודים הארציים הקיימים מכבר (פקידים, עובדי הרכבת ד"ט, מהנדסים, פועלי הבנין, הדפוס והיהלומים). מאורגן עתה רוב רובו של צבור העובדים השכירים בחטיבות

המלחמתי להשליט את מרות הכלל עומדות קבוצות בעלי זכויות „משוריות“ המוכנים להטיל מרותם על הכלל.

תפקיד קשה הוא לדימוקראטיה העברית בראשית צעדיה. ללכד חוגים רבים של בעלי-תריסים להטיב עם המכיר בשותפות הגורל של כל חוגיו, ולעשות את הדבר בתוך סערת מלחמה. אך היא הנותנת. ביכל-תנו להשליט מידה של צדק ושיוון במערכה יקבע אוסיה של עצמאותנו בעצם התרקמותו.

ליכוד ופילוג בבורגנות הארץ-ישראלית

המחנה „האזרחי“ בארץ-ישראל נתון זה שנים רבות בתהליכי פירוד והתפוררות. הבדלי עליות וארצות-מוצא, אשר העלו בעיות רציניות גם במחנה הפועלים, העמידו את מגמות הפירוד בשכבות הבורגניות. בתוך תנועת הפועלים הותכו הבדלים אלה, במידה מרובה, בלהט הפקידים גדולים ושינוי-ערכים גופני ורוחני במסגרת ההסתדרות. אלה לא ניתנו למעמד-הביניים ולבורגנות וממילא לא היה בהם כוח לעמוד בפני הסתערותם של רצונות ביהתיים. כוח המשיכה של תנועת הפועלים מכאן ושל התנועה הרבייוניסטית מכאן החלישו בתמידות את הציונות הכללית. הנוצר מן השכבות הבורגניות נהר לתנועה הסוציאליסטית ולארגונים הרבייוניסטיים, ואילו בתוך הציונות הכללית נאבקו בלי-הרף שתי המגמות של ברית עם השמאל או עם הימין.

הציונות הכללית חוגים חוגים היא עשויה — אך החוגים סגורים והמגע ביניהם אך רפוי. חוג אחד אשר הצליח ללכד סביבו רבים ולגבש כוח פוליטי מסוים הוא חוג יוצאי אירופה התיכונה, אשר נטיות פולריטיות, קשרי מוצא ואף קשיי קליטה ליכדו אותו ועשאוהו ספק מפלגה ספק עדה. חוג אחר אשר הצליח להקים תנועה בארץ-ישראל הוא „העובד הציוני“, ואולם קשריו הגפשיים ושיתוף-החיים שלו עם תנועת העבודה אינם פחותים מקשריו הפוליטיים עם הציונות הכללית. האגף הימני של הציונות הכללית בארץ תמך יתדותיו בשכבות מוסרשות בארץ ובכללתה: חוגי התאחדות האכרים והבורגנות העירונית הקשורה בהם. ואולם הן לא נתגלו ככוח רב במיבחנים דימוקרטיים. קשרים אלה היו אפילו לרועץ לאגף ה„פוליטי“ של הימין הציוני הכללי, כי בכל שעת היאבקות רצינית תבע לו האגף „הכלכלי“ את מלוא ההשפעה. הכוחות המתקדמים שבציונות הכללית לא הצליחו עד הזמן האחרון להתלכד להטיבה אתה ואחידה.

לכאורה קמו עתה הנאים נוחים יותר לגיבוש כוח ניכר של ציונות כללית בארץ. ירידתה של יהדות אירופה, ועלייתה של יהדות אמריקה, אשר בה הציונות הכללית היא החזק בגושים הציוניים, נתנו לציונות הכללית בארץ-ישראל משענת הגונה בגולה. הציונות הכללית באמריקה נאבקה על השפעה בארץ-ישראל, ואותם היסודות בה, שהם בעלי הכרה מעמדית ברורה, מבקשים להם בני-ברית בארץ-ישראל הקרובים להם קירבה מעמדית. ועל הכל: בארץ-ישראל עצמה קמה שכבה בורגנית, ילידת העליות שבין שתי מלחמות העולם, שהשתרשה בארץ, קנחה

האינטרנציונל המקצועי המשותף

מאותה ועידה בלונדון לפני שלוש שנים, בה נוסד האינטרנציונל המקצועי, ועד היום חלו תמורות נוקבות ביחסי הכוחות בעולם, והללו משפיעות, במידה שרבים ובעקיפין, על יחסי הכוחות בתוך האינטרנציונל עצמו. לכאורה פליאה היא: תנועת הפועלים, אשר מראשיתה נשאה את נס השיתוף הבין-לאומי על אשיות הסולידאריות וזהות האינטרסים של מעמד הפועלים בכל העמים, נמצאת מפולגת, בימים שעלה כוח הפועל במדינה, לפי קוים לאומיים דוקא. דומה, ככל שגדל חלקו באחריות לשלטון במדינה, גברה הזהות בין האינטרסים של הפועל לבין האינטרסים של המדינה, ומבחינה זו אין הבדל, כנראה, בין מדינות סוואטיות, סוואטיות למחצה ומדינות אחרות.

אכן גם בתוך האינטרנציונל, כבארגון האומות המאוחדות, מבקשים עדיין שני המחנות לשמור, לפחות לפי שעה על המסגרת המשותפת. בתוך תנועת הפועלים מרקד שטן הפירוד אולי עוד ביתר עוז ומשובה מאשר באר"מ. אם עד היום הצליח האינטרנציונל להמנע ממשבר רציני, הרי היתה זו הצלחה לשעה, שכן פרי התחמקות היתה, במשך שלוש שנות קיומו השתמט האינטרנציונל דרך שיטה מקביעת עמדה בשאלות השנויות במחלוקת בין המחניים.

גם בשאלת ארץ-ישראל בחר האינטרנציונל לצאת ידי הכל, כשניבעו פרצים בעמדה כלפי שאלה זו, שהיתה מקובלת קודם על שני המחנות, אחז האינטרנציונל בדרך ההתחמקות והסטרטגיה. טעות היא לחשוב שבגלל קשיים פורמאליים לא יצאה משלחת האינטרנציונל לארץ-ישראל, כפי שהחלטת במושב המועצה בפברואר, הכריע הפחד שמא יכרח האינטרנציונל לקבל, בשלב המשלחת מארץ-ישראל, הזד לטו שלא תהייה לרצון לאנשי העיקריים.

בזמן האחרון ראינו בהתמרת הניגודים וההתמודדות בתוך האינטרנציונל, מצד אחד, גילוי-דעתו של דיקין, הגשרא האנגלי של האינטרנציונל, על פעור לחו הנפרדת של המשרד בפאריס, הנתון להשפעת הרוסים, ומעבר-דעה פניית האינטרנציונל לאר"מ בשאלת יון — סימנים בולטים הם להתרוצצות זו, המיכתן התמור ביותר שלפני האינטרנציונל בעתיד הקרוב היא העמדה כלפי תכנית מארשל וכל הכרוך בה, לרבות פעולתם הנפרדת של הסוציאליסטים המערביים בשאלה זו, כל זמן שספינת האינטרנציונל היטלטל בין סלעי מחלוקת כאלה, צפויה היא לניפוק, המצב הזה בתוך האינטרנציונל מטיל על תנועת הפועלים בארץ-ישראל את ההכרח לנהוג בזהירות ובשיקול — הן מבחינת ענינו לשמור על המסגרת היחידה המלכדת בתוכה את אגפיה הגדולים של תנועת הפועלים הבין-לאומית והן מבחינת תביעותינו הלאומיות. בשאלה האחרונה אין אנו רשאים לתת יד להשתמטות ולהחלטות המשתמעות לשתי פנים, עלינו לתבוע את קיום החלטת האינטרנציונל, ולחד תור, על סמך החלטה זו והחלטת אר"מ בענין ארץ-ישראל, לניבוש כוח אהוד ומסייע, המורכב מבארכוח שני המחנות, הלילה לנו לזלזל, מיאוש, באפשרות להביא דברנו לפני ארגון המלכד 70 מיליוני עובדים.

ארציות, ההסתדרות מתקרבת, כנראה, לשלב בו תקום, בצד הסתדרות הפועלים החקלאיים, ההסתדרות הארצית של פועלי החרושת, אשר תישען על עמודי האיגודים הארציים החדשים.

לפנינו שינוי יסודי במבנה הארגוני של ההסתדרות, שהשפעתו על הייה הפנימיים תורגש, ללא ספק, בעתיד.

כל זמן שלא נקבעה חוקת ההסתדרות קביעה סופית, כל התארגנות מסוג זה יש בה מן הארציות, אך הגטיון הנקנה מתוך עבודה זו לא יעלה בתווך, כוחות אנושיים חדשים יתגלו, ובינתים יוכלו האיגודים ליעץ את ההסתדרות, מתוך נסיונם הם, כיצד להשלים את המלאכה.

היהדות הדוברת אנגלית

מרכיב-הכובד של העם היהודי עבר, בלחץ השואה ובכרלילה כמעט, לארצות הדוברות אנגלית. עובדה מכרעת זו פירושה שינוי מושגים רבים ומושרשים בתפיסתנו — וקודם-כל שינוי הנחות ושיטות בהיגיון העם והנוער. אפסיקצוה של צדור תבעיות המקופל במצב החדש נרמז בוועידה הכ"ן של פועלי ציון באר"מ צות הברית שנערכה בפייטסבורג בנובמבר 1947. המפלגה עצמה גדלה אמנם בשנתיים האחרונות והגיעה מ-4,000 ל-14,000 חברי, גידול זה, הקובע כרכה לעצמה, רחוק הוא עד-מאד מלספק את צרכי הציונות הסוציאליסטית בתוך גודל ישובי היהודים, ובשעה המכרעת בחיי האומה, התמונה תשתפר במקצת אם נצדף לגזע המפלגה עצמה את ה"ענפים": "נא" ציאנאלער ארבעטער פארבאנד" (ברית הפועלים הלאומית) המתקרב לשלוש רבבות ואת ארגון "פורו ען פיאנערן" (נשים חלוצות) המונה כשתי רבבות. כשש רבבות אנשים ונשים מישראל מרוכזים איפוא סביב "פועלי ציון" בארצות-הברית — הישג נכבד, לכל הדעות, שיש בו כדי להיות מנוף לגדולות מאלה.

בוועידה זו נראו רמזים לאפשרות התמורה, הצטרף פותם של גושים דוברי-אנגלית מהדור הצעיר ואף מדור-העמידה למפלגה, שרוב-רובה היה דובר-יידיש מאן, העלתה בעיות מרובות של קליטה רוחנית ורעיונית, על אלה נוספו הקשיים הנובעים מהתפצלותה של התנועה לענפיה — והענפים גדולים מן הגזע — ומנטיחם, הסבעית לכאורה, של הענפים לעמוד ולפ" עול ברשות עצמם. עובדה זו, בצד תביעתם לייצוג משלהם בחיים הציוניים, מסככת את שאלת מרות המפלגה על אגפיה, כל הקשיים הללו הם, במידה מסוימת, אות לגידול ולחיות, אך הועידה גם ידעה לגלות כוח ליכוד המבשר טוב לבאות, נשיאות המפיגה כמרכזה מורכבים עתה מנציגי כל האגפים וה"הדורות". ליו"ר נבחר ברוך צוקרמן, מותיקי התגורר ועם זה אדם שלבו ער לשיתוף רבדים אנושיים חדשים מיהדות אמריקה במעגל הפעולה הציונית-סוציאליסטית, היש להניח כי מעתה תגבר הפעולה בקצב, שהשעה מחייבת וזי גם שיתוף הנוער והשכבות הבלתי-מהגרות יגבר עמה? כתשובה על שאלה זו תלויים לא רק כוחם והשפעתם של פועלי ציון, כלכוד.